

INTEGRAREA ȘI INCLUZIUNEA ELEVILOR CU CES

CZU: 376.1

Nicoleta CROITORIU

*Școala doctorală Științe Sociale și ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova*

INTEGRATION AND INCLUSION OF STUDENTS WITH CES

The integration of children with special needs aims at their inclusion in mainstream education and refers to the ability of a group, class, collective, school to receive new members who need support for adaptation, integration, socialization.

Keywords: *education, teachers, integration, education, students with CES*

În România, integrarea este definită ca „acțiunea de a include, îngloba, încorpora, armoniza într-un tot”. Integrarea, ca proces psihologic de cuprindere, asimilare, implicare a unui element (impuls, semnal, operație, informație), nu se poate realiza decât în colerare cu integrarea socială care este un proces de încorporare a individului în unități și sisteme sociale (familie, grup, grupe, clase, școli, colective, societate).

De obicei, copiii cu nevoi speciale sunt mutați în clasele respective pentru a-și petrece timpul în clase separate și pentru a primi sprijinul necesar. Când această mutare a lor nu este acompaniată de o interacțiune crescută între copiii cu nevoi speciale și ceilalți copii, ea reprezintă doar un pas – integrarea fizică și nu adevărata incluziune. Incluziunea implică modificări structurale și funcționale de ambele părți: atât pentru cel care urmează a fi integrat, cât și pentru cei care includ în interiorul lor elemente noi. În Declarația de la Salamanca este precizat că școala obișnuită cu o orientare incluzivă reprezintă mijlocul cel mai eficient de combatere a atitudinilor de discriminare, un mijloc care creează comunități primitoare, construiește o societate incluzivă și oferă educație pentru toți elevii; mai mult, școala asigură o educație eficientă și, până la urmă, chiar și rentabilitatea întregului sistem de învățământ.

Finalitatea oricărei activități de integrare o reprezintă incluziunea totală a copilului cu deficiențe. Pentru aceasta, este necesară rezolvarea respingerii sociale din partea societății prin: consilierea părinților și a școlilor, cooptarea copilului cu deficiențe în diferite activități școlare și extrașcolare (la nivel individual); prin acțiuni de cooperare a sistemului educațional normal în direcția dezvoltării unei integrări mature (la nivel organizațional); prin îmbunătățirea serviciilor și a beneficiarilor, prin crearea și stimularea ocaziilor de interacțiune cu publicul (la nivel societal).

Educația incluzivă se referă la ridicarea tuturor barierelor în învățare și la asigurarea participării tuturor celor vulnerabili la excludere și marginalizare (UNESCO,

2000). Educația incluzivă, înainte de orice, este o abordare strategică desemnată pentru a facilita succesul învățării pentru toți copiii. Prima cerință pe care o adresează educația incluzivă este descreșterea până la eliminare a excluderii în educație, cel puțin la nivelul pregătirii școlare elementare. Aceasta presupune asigurarea accesului, participării și succesului învățării în educația de bază de calitate, pentru toți copiii. Școala de tip incluziv este școala de bază accesibilă, de calitate și care își îndeplinește menirea de a se adresa tuturor copiilor, de a-i transforma în elevi și a-i deprinde și abilita cu elementele esențiale necesare integrării lor sociale.

Educația incluzivă presupune un proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor elevilor din cadrul unei comunități. Acest lucru înseamnă că și o școală specială poate fi incluzivă sau poate dezvolta practici incluzive în abordarea copiilor. Școlile deschise, prietenoase, în care se urmărește flexibilitate, calitatea predării-învățării, evaluarea permanentă și parteneriatul educațional sunt școli incluzive.

Incluziunea apare astfel ca o mișcare spre extinderea scopului și rolului școlii obișnuite, un proces de transformare a acesteia pentru a putea răspunde cerințelor unei mai mari diversități de copii.

Educația incluzivă, ca deziderat educativ, promovează o pedagogie centrată pe copil, în condițiile în care învățământul trebuie să se adapteze diferențelor dintre oameni, la cerințele specifice de educație care derivă din acestea. Elementele ce țin de educație trebuie să fie accesibile, deschise, tolerante și flexibile tuturor participanților.

Factorii principali ai incluziunii sunt:

1) *cadrele didactice*, atitudinea lor față de copilul cu nevoi speciale, resursele disponibile (metode de predare, materiale, timp disponibil, competențe profesionale personale/de grup);

2) *școala*, ce asigură copilului cu nevoi speciale un program de lucru într-o clasă obișnuită, cu alți copii. Aceasta poate și trebuie să stimuleze prezența la școală a copiilor, pentru ca procesul de integrare să ajungă la rezultatul scontat.

3) *familia*, care asigură (sau ar trebui să asigure) climatul securizant și cadrul optim necesar dezvoltării unei personalități echilibrate a copilului.

Educația incluzivă recunoaște și răspunde la diversitatea nevoilor și abilităților copiilor. Diferențele individuale de dezvoltare, particularitățile personale, stilurile de învățare devin resurse și nu piedici în adaptare și integrare. Educația din perspectiva incluziunii schimbă astfel centrarea de pe copilul văzut ca problemă pe sistemul educațional văzut ca problemă (UNESCO, 2005).

Educația incluzivă presupune extinderea sarcinilor școlii obișnuite, transformarea acesteia pentru a putea răspunde și altor categorii de copii, în special celor cu CES. Educația incluzivă reprezintă un proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop valorificarea optimă a resurselor existente, mai ales a celor umane, pentru a susține participarea la procesul de instruire a tuturor elevilor din cadrul unei comunități. Noțiunea de educație incluzivă impune recunoașterea necesității de reformare a școlii, în

sensul de a oferi asistență educațională tuturor copiilor, inclusiv celor cu deficiențe, supradotați sau cu talente deosebite, în mediul școlar comun; permite rămânerea în familie a copilului cu handicap, asigurându-se astfel premisele integrării sale socioprofesionale în comunitatea de apartenență. Nu exclude însă alternativele organizaționale speciale pentru cazurile ce nu pot fi rezolvate în interiorul învățământului integrat. Prin modalitățile de abordare a educației copilului în școală, conceptul de educație incluzivă a devenit o strategie de educație a copiilor cu CES, care acordă valoare egală fiecărui copil în corespundere cu particularitățile sale de învățare și dezvoltare. Educația incluzivă vine să răspundă cerințelor educative speciale ale copiilor prin individualizarea educației, prin asigurarea accesului la educație pentru toți din perspectiva drepturilor copilului.

Școala incluzivă este denumirea instituției școlare din învățământul public de masă la care au acces toți copiii unei comunități, indiferent de mediul de proveniență al acestora, școală în care sunt integrați într-o formă sau alta și copiii cu cerințe speciale în educație, loc unde programul activităților didactice are la bază un curriculum specific (individualizat și adaptat) și unde participarea personalului didactic la activitățile educative din clasă se bazează pe un parteneriat activ între profesori, profesori de sprijin, alți specialiști în educație specială și părinți.

Școala incluzivă este instituția școlară din învățământul de masă la care au acces toți copiii unei comunități, indiferent de mediul de proveniență și în care sunt integrați inclusiv copiii cu CES (câte 1-2 în clasă). Școala de tip incluziv este școala de bază accesibilă, de calitate, care își îndeplinește menirea de a se adresa tuturor copiilor, de a-i transforma pe elevi în sens pozitiv evolutiv, de a-i deprinde și abilita cu tainele lumii. Este menită să le ofere bazele culturii și civilizației umane, pe înțelesul lor, astfel încât toți să beneficieze de acestea și să le dezvolte mai departe după puterile lor. De aceea, strategiile învățării trebuie astfel adaptate încât să corespundă diversității și nenumăratelor stiluri de învățare și dezvoltare ale copiilor. Școala incluzivă se adresează copiilor prin adaptarea sa continuă, flexibilă și dinamică la cerințele dezvoltării și învățării acestora.

Nu trebuie uitat nicicum faptul că scopul educației este de a asigura socializarea și dezvoltarea individuală în aceeași măsură. Educația incluzivă se realizează de preferință în școlile și clasele obișnuite, dar nu numai. Elementul cel mai semnificativ pentru o școală incluzivă este plasarea ei în comunitatea de viață a copiilor pe care îi educă.

De aceea, educația incluzivă nu înseamnă desființarea școlilor speciale (deși anumite viziuni, orientări exclusiviste declară oportun acest fapt), ci asigurarea unor școli cât mai adecvate și apropiate de mediul de dezvoltare al copiilor cu care lucrează. Și o școală specială poate fi incluzivă dacă își propune să dezvolte o politică de acces pentru toți copiii, dacă este flexibilă, oferă servicii comunității și creează copiilor un mediu și situații de viață cât mai normale, nu speciale.

Incluziunea educațională, parte a învățământului modern românesc. Incluziunea a fost percepută ca o fază de integrare a copiilor cu cerințe educative speciale. În situația actuală, incluziunea se referă la o altă manieră de abordare a educației. Observațiile la nivel de clasă confirmă faptul că nu toți copiii pot face față în mod

susținut și performant cerințelor școlare, dar că, în același timp, folosind metodele potrivite de predare – învățare – evaluare și respectând ritmul propriu al fiecărui copil, toți elevii pot înregistra progrese școlare, uneori acestea fiind remarcabile față de așteptările inițiale. Cadrele didactice implicate în educația incluzivă pun accentul pe utilizarea de activități care comportă lucrul în echipă și cooperarea, pe respectarea identității culturale a fiecărui copil în parte și pe monitorizarea constantă a eficacității activităților de predare – învățare – evaluare la nivelul fiecărui copil. Imaginația creativă a cadrului didactic este unul dintre factorii care asigură dezvoltarea potențialului creativ al elevilor, având un rol important în educația incluzivă. Astfel, se afirmă că „educatorii sunt solicitați astăzi, în mod continuu, să promoveze învățarea eficientă. Și nu orice învățare eficientă, ci una participativă, activă și creativă. Principiul egalității de șanse reprezintă conceptul de bază al școlii incluzive, prin aplicarea căruia aceasta contribuie la anularea diferențelor de valorizare bazate pe criterii subiective de ordin etnic sau social. Incluziunea la nivel școlar se realizează prin respectarea și valorizarea diferențelor socioculturale existente în rândul elevilor și prin promovarea bogăției și a diversității experienței educative care rezultă din aceste diferențe.

Școala incluzivă facilitează accesul tuturor la o educație de calitate printr-o serie de activități al căror centru este elevul. Educația pentru toți poate să fie un mijloc de îmbunătățire a educației în general prin reconsiderarea sprijinului care se acordă anumitor copii. Maniera în care o serie de particularități de dezvoltare și învățare determină împărțirea copiilor în categorii determinate tinde să fie înlocuită de o manieră noncategorială, care consideră că orice copil este o persoană care învață într-un anumit ritm și stil.

În incluziunea socială și școlară a persoanelor cu handicap se folosește Curriculumul diferențiat (CD) – ca noțiune are sens doar în raport cu curriculumul care desemnează baza comună a oricărei diferențieri și limita rațională a acesteia.

Curriculumul incluziv are drept caracteristică esențială flexibilitatea, pentru a permite nu doar adaptări și modificări la nivel de școală, dar care să răspundă necesităților individuale ale elevului și să se potrivească cu stilul de lucru al profesorului.

Educația integrată reprezintă o modalitate de școlarizare a copiilor cu CES în școli și clase obișnuite, de masă, în activități educative formale și nonformale, pentru a favoriza, a oferi un climat adecvat dezvoltării armonioase și cât mai echilibrate a personalității acestora.

Referințe:

1. UNESCO, 2005. *Guidelines for Inclusion Ensuring Access to Education for All*, Paris, p.27.
2. UNESCO, 2009. *Incluziunea în educație. Ghid de politici*. Paris.
3. VRĂȘMAȘ, T. *Învățământul integrat și/ sau incluziv*. București: Aramis, 2004.
4. VRĂȘMAȘ, T. *Școala și educația pentru toți*. București: Miniped, 2003.
5. VRĂȘMAȘ, E. *Introducere în educația cerințelor speciale*. București: CREDIS, 2006.
6. *Local Authorities, Schools, Health and Social Services in England*. Statutory Guidance, nov. 2001, Inclusive schooling. Children with Special Educational Needs.